

**Varde
Kommune**

Vi
i NATUREN

Plejeplan

Genopretning af Holme Å

Hostrup – Varde Å

Udarbejdet af Varde Kommune

Marts 2020

1. udgave

**AAGE V. JENSEN
NATURFOND**

Indhold

1	Baggrund for plejeplanen	3
2	Generel områdebeskrivelse.....	4
2.1	Områdebeskrivelse	4
2.2	Tidligere og nuværende drift i projektområdet	4
3	Datagrundlag	4
4	Naturindhold i projektområdet	4
4.1	Delområde 1, Varde Å - Liljebrovej.....	5
4.2	Delområde 2, Liljebrovej – Ansager Kanal.....	6
4.3	Delområde 3, Ansager Kanal – Kærgårdsvej	8
4.4	Delområde 4, Kærgårdsvej – Varde landevej.....	9
5	Mål for plejen	10
6	Plejebehov i delområder	10
6.1	Grøfter	11
6.2	Hegn.....	11
6.3	Kanalen	11
Bilag 1	Oversigtskort over projektområdet og § 3-beskyttede naturområder.	
Bilag 2	Oversigt for plejeindgreb i delområderne i Holme Ådal.	
Bilag 3	Kort, som viser grøfter, der fremover kan opretholdes og vedligeholdes i projektområdet.	

1 Baggrund for plejeplanen

Holme Å er en del af Varde Å-systemet, som i løbet af de seneste år er genoprettet for et millionbeløb til gavn for snæblen, laksen og vandløbets øvrige plante- og dyreliv. Holme Å udspringer i nærheden af Bække i Vejen Kommune, langt ovenfor det aktuelle projektområde. Holme Å og naturarealerne i ådalen langs åen rummer store naturværdier i den øvre del af vandløbssystemet. En betydelig del af Holme Å er ureguleret, og en ca. 8 km lang strækning mellem Hovborg og Starup har været fredet siden 1974.

På strækningen mellem Hostrup Stemmeværk og Karlsgårde sø (Se kort, bilag 1) blev Holme Å for hundrede år siden reguleret for at lede vand til den kunstige sø og elværket, som skulle forsyne Vestjylland med vekselstrøm. Siden da er langt hovedparten af vandet i Holme å ledt i Holme Å Kanal langs kanten af Holme Ådal. Selvom det i dag kun er ca. 5 % af vandet fra Holme å, der løber i det oprindelige vandløbsstrace, er selve åløbet på denne strækning aldrig rettet ud.

Langt de fleste arealer i ådalen på denne strækning udgøres af enge og moser, som er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Mange af engarealerne i ådalen er temmelig kulturpåvirkede af mere eller mindre intensiv landbrugsdrift, men der findes på trods af åens omlægning og mange års landbrugsdrift fortsat meget artsrige naturområder med sjældnere arter og store naturværdier.

Åen og ådalen har desuden en stor rekreativ værdi igennem lystfiskeri, men også på grund af Kyst til Kyst Stien, der slynger sig igennem ådalen.

Med dette naturgenopretningsprojekt ønsker Varde Kommune at lede vandet fra Holme Å kanal tilbage til Holme Å's oprindelige åløb, men det er også vigtigt, at genskabe naturværdierne i naturen langs åen, hvor naturværdierne i moser og enge med den rigtige naturpleje kan brede sig til større dele af ådalen.

Denne plejeplan danner grundlag for den pleje, der skal ske i naturområderne langs åen. Størstedelen af områderne er privatejede og plejetiltagene er aftalt med lodsejere gennem individuelle møder i efteråret 2019.

2 Generel områdebeskrivelse

2.1 Områdebeskrivelse

Den aktuelle strækning fra Varde Landevej nær stemmeværket ved Hostrup til udløbet i Varde Å er i høj grad præget af vandløbsreguleringen, hvor størstedelen af vandet ledes via en kanal til Karlsgårde Sø. På den øverste halvdel af strækningen ligger kanalen i kanten af ådalen langs det oprindelige vandløb. I den vestlige del af den berørte ådalsstrækning ledes vandet gennem kanalen fra ådalen mod syd til Karlsgårde Sø.

Selvom reguleringen af åen har påvirket naturen kraftigt, så findes der mange steder på strækningen værdifulde moser og enge, samt enkelte mindre overdrev med mange værdifulde og karakteristiske arter.

Området veksler mellem naturfattige kulturpåvirkede enge med intensiv drift og naturmæssigt næsten upåvirkede eng- og mosepartier med et rigt naturindhold. Naturindholdet på arealer, hvor driften er ophørt er visse steder i tilbagegang grundet tilgroning. De største naturværdier er knyttet til de områder, hvor trykvand springer frem langs ådals-skrænten. Disse steder er opstået artsrige moser, stedvis med sjældne arter som engblomme og orkideer. Typisk er mange af arealerne med de største botaniske værdier i dag uden drift og ved at gro til, hvilket er den klart største trussel for naturindholdet.

2.2 Tidligere og nuværende drift i projektområdet

Det ses tydeligt på gamle kort og luftfotos fra 1954, at langt de fleste arealer i ådalen tidligere er drevet som vedvarende enge med høslæt eller afgræsning med et net af vedligeholdte grøfter. En del arealer vurderes, at være våde, ekstensivt afgræssede enge, men samtlige arealer i ådalen er lysåbne uden træopvækst.

Op gennem 2. halvdel af 1900-tallet til nu ændrede mønsteret sig. På de vådeste og besværligste arealer i ådalen sker en betydelig tilgroning med pil, og grøfterne vedligeholdes mindre eller slet ikke. Samtidig er driften intensiveret på andre af de mindst vandlidende enge, så de fremstår som omlagte kulturenge eller grønne gødskede enge. Langs nogle af disse enge, er der sket en tydelig uddybning af grøfter.

På visse arealer vurderes det, at driften er mindre intensiv i dag end for 20-30 år siden, muligvis som følge af MVJ-ordninger eller lignende.

3 Datagrundlag

Den indsamlede viden om naturindholdet i ådalen kan findes i Naturdatabasen, på hjemmesiden:

<http://naturdata.miljoportal.dk/>

De væsentligste data er feltbesigtigelser af beskyttede naturarealer foretaget for Varde Kommune i hhv. 2010 og 2015. Besigtigelserne er gennemført efter en [teknisk anvisning til besigtigelse af naturarealer](#), der er udarbejdet af DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet.

Endeligt har dialogen med lodsejere bidraget med nyttig viden om naturindholdet og mulighederne for at gennemføre naturpleje i området.

4 Naturindhold i projektområdet

I dette afsnit findes en gennemgang af naturværdierne i projektområdet. Gennemgangen er foretaget på baggrund af tidligere feltbesigtigelser af naturarealerne i ådalen. For overskuelighedens skyld er

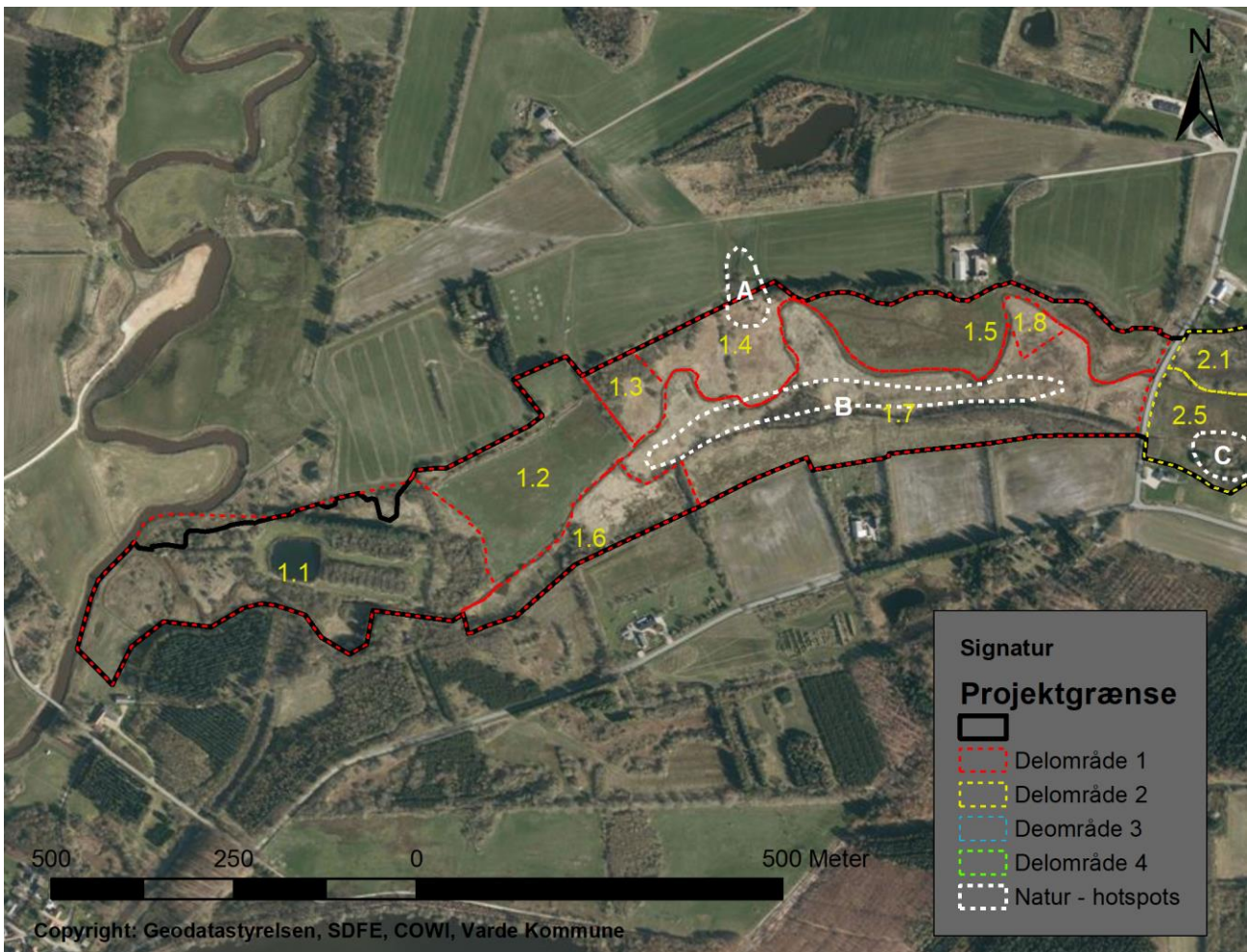
projektområdet opdelt i 4 delområder, og for hvert af disse beskrives den generelle naturtilstand. Med korthenvisninger beskrives hvor i delområdet, man finder de største naturværdier.

4.1 Delområde 1, Varde Å - Liljebrovej

Det vestligste areal er et tidligere dambrugsareal omgivet af kulturpåvirkede mosearealer. Arealet indeholder ikke større botaniske værdier idet arealet fortsat bærer præg af den tidligere anvendelse til dambrug og den efterfølgende delvise reetablering af området. Den centrale del drives som vildtager, og er helt domineret af kulturgræsser. Store dele af den omkringliggende mose er næringspåvirket og domineres bl.a. af næringskrævende kulturarter med bl.a. brændenælder.

Øst for dambrugsområdet findes engarealer med og uden drift. Bortset fra enkelte meget kulturpåvirkede enge domineres arealerne af naturenge med overgangsfattigkær, som en del steder er temmelig artsrige. Flere af disse enge har partier med trykvandspåvirkning, hvor der stadig findes en karakteristisk engvegetation med indslag af mere værdifulde arter som maj-gøgeurt og butfinnet mangeløv (især ved arealerne omkring a og b).

Langs kanten af ådalen findes stedvis rester af de oprindelige engvandingskanaler og på skrænterne rester af overdrevsvegetation. Generelt er der et betydeligt potentiale for at genskabe naturværdierne i området, først på naturengene under tilgroning, og senere på de mere kulturpåvirkede arealer, der bærer præg af gødsning og omlægning i nyere tid.

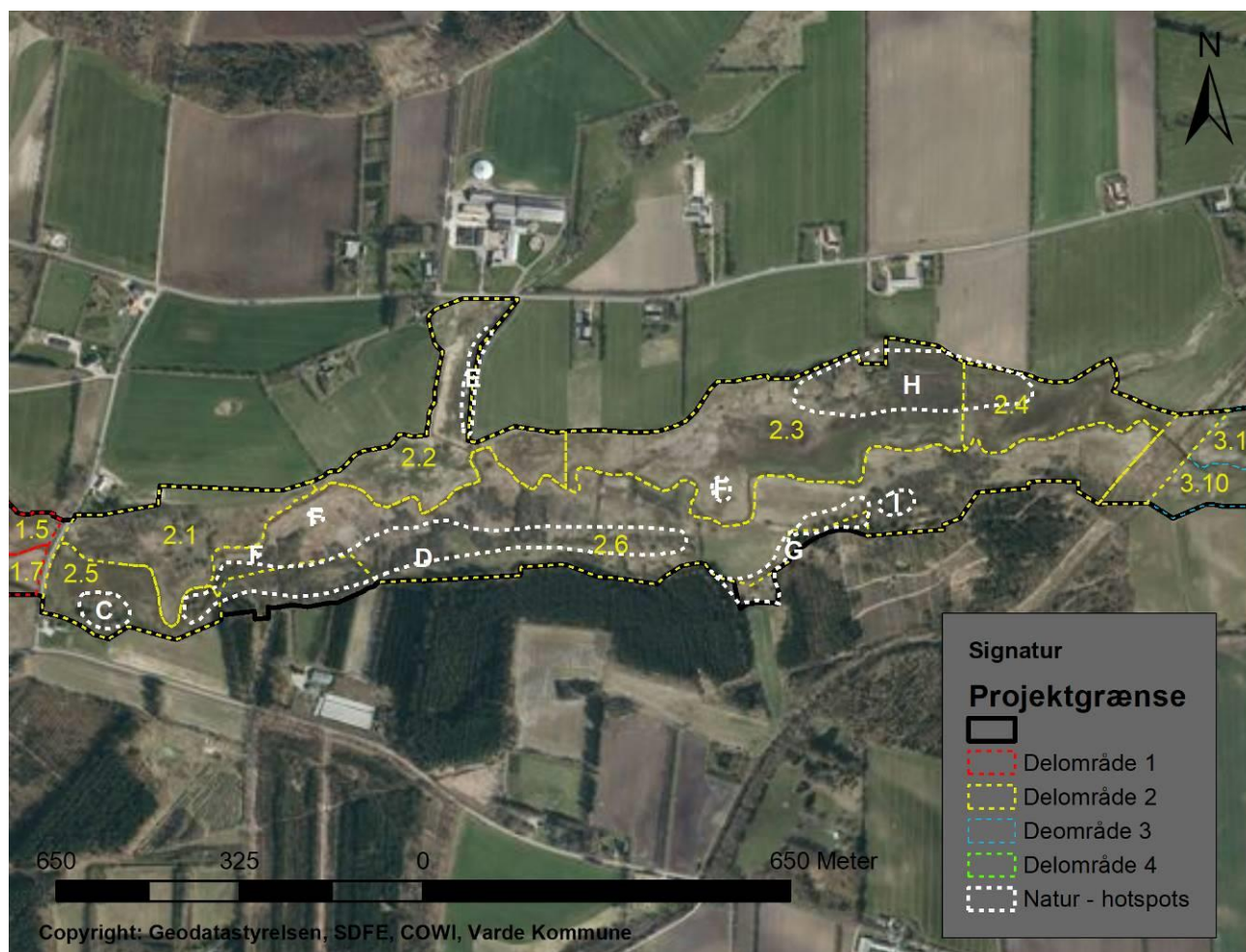
Delområde 1. Varde Å til Liljebrovej.

4.2 Delområde 2, Liljebrovej – Ansager Kanal

Projektområdets største naturværdier findes i moserne i denne del af ådalen. De fleste naturarealer udgøres af moser, som enten er helt uden drift eller med ekstensiv afgræsning. Langs ådalens kant findes rester af en tidligere engvandingskanal, og mange gamle tværgøfter, der vidner om, at der har været engdrift på arealerne for mange år siden. I dag er store dele både nord og syd for åen meget våde og mange steder præget af fremsivende trykvand (C,D og H på kort). Især syd for åen findes delvis tilgroede pilekrat, som i spredte lysninger rummer artsrige partier med bla. bukkeblad, dynd-padderok, næb-star, høj sødgræs og stedvist med mange maj-gøgeurter (især ved C på kort). En del steder er vandstanden hyppigt over terræn, fordi en forhøjet åbrink forhindrer vandet i at løbe til åen.

De fleste ånære arealer og nogle mosearealer er lidt mere tørre og betydningen af det fremsivende vand er mindre. Her domineres store arealer af høje græsser og alm. mjøddurt. Stedvis vidner forekomst af næringselskende urter om næringspåvirkning fra tilstrømmende overfladevand. Langs de ånære partier på denne strækning findes både nord og syd for åen enkelte forekomster af engblomme, en art, som er blevet ret sjælden igennem det seneste halve århundrede (registreret omkring arealer markeret med f på kortet).

Delområde 2, Liljebrovej – Ansager Kanal

I en sideslugt, centralt nord for åen er et rørlagt vandløb for nyligt genåbnet. Langs østkanten af mosearealet i slugten findes en artsrig overdrevsskrænt med bl.a. fåre-svingel, tormentil, djævelsbid og liden klokke. Slugten med skrænter kan med fordel inddrages i projektområdet (E på kortet).

Langs sydkanten af ådalen i overgangen til den tilstødende skov og plantage findes partier med hedemosepræg. Her er registreret arter som hedelyng, revling, tormentil, mosebølle og mosepors. I et mindre område mod øst er desuden registeret værdifulde hedemosearter som tuekæruld, benbræk, tranebær, klokkelyng og stjernestar (især langs arealet markeret med G på kortet).

En mindre, gravet sø syd for åen rummer en værdifuld mosevegetation langs bredden med mange tørvemosser og arter som aflangbladet vandaks og slank blærerod (ved I på kortet).

Generelt findes betydelige naturværdier i dette delområde, hvor den intensive landbrugsdrift har været helt fraværende i en længere årrække. På lidt længere sigt vil mangel på drift i området betyde, at værdifulde plantearter overskygges af høje græsser og buske, så med tiden vil tilgroningen være en trussel mod naturen i området. Nogle partier med pilekrat i området har en vis alder, og en del er meget våde og uegnede til kreaturafgræsning med de nuværende afvandingsforhold.

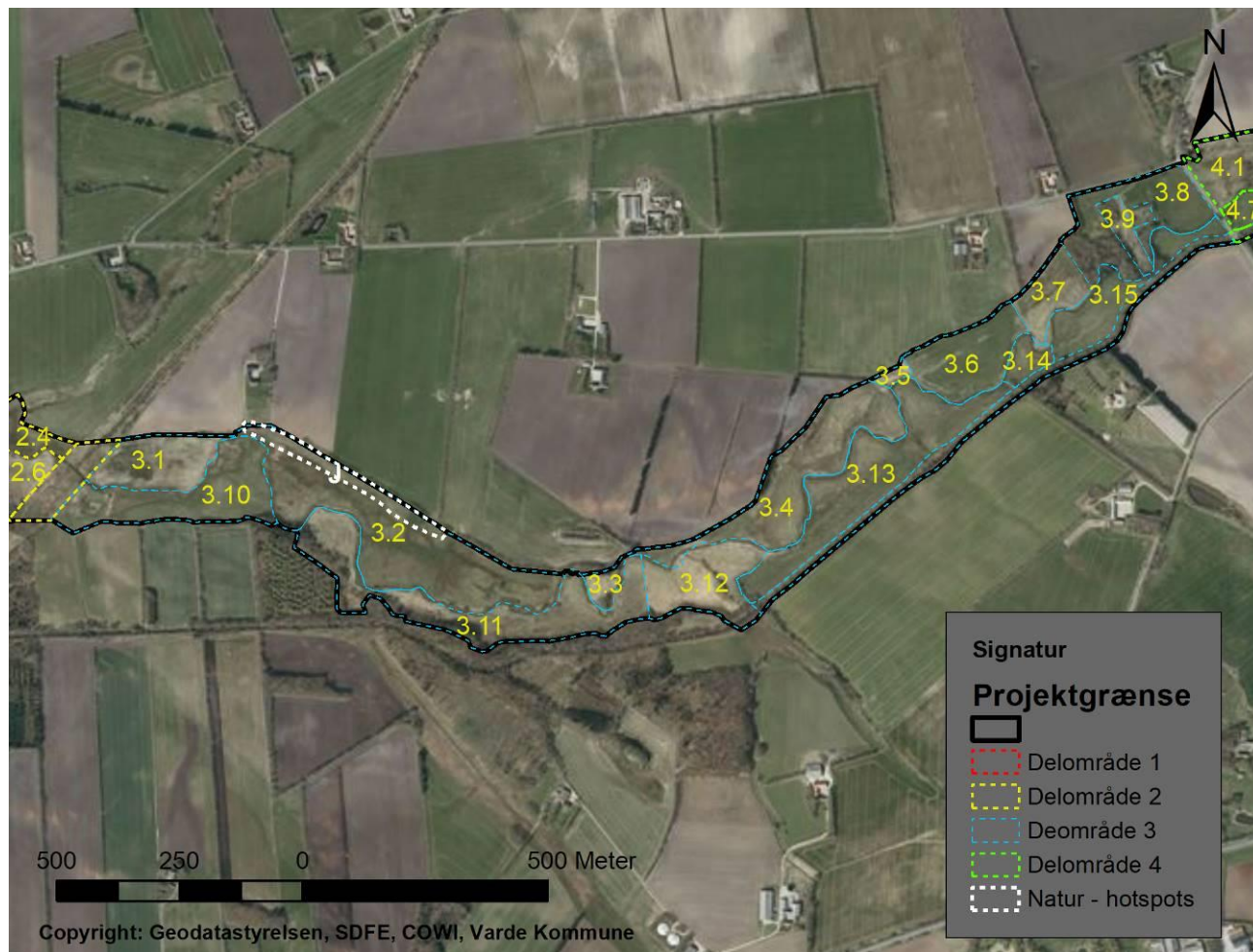
I dette delområde findes en del våde partier med bukkeblad og mange gøgeurter.

4.3 Delområde 3, Ansager Kanal – Kærgårdsvej

På denne strækning udgøres naturarealerne langs åen overvejende af enge, der bærer præg af nuværende eller tidligere mere intensiv drift.

Generelt er der tale om arealer med en karakteristisk engflora, men uden sjældnere arter. Enkelte steder langs sydsiden af åen er registreret vældpartier med en mere veludviklet mose-vegetation bl.a. med trævlekrone, kilde-vandtuemos og væld-kortkapsel.

Delområde 3, Ansager Kanal – Kærgårdsvej

På engene findes enkelte vandhuller med blandt andet vandrøllike. Et enkelt engliggende areal er ikke § 3 registreret, men stadig fugtig og af betydning for engfugle. Engene i delområdet har et stort potentiale for naturforbedringer.

Mod øst findes en skovdækket mose uden større botaniske værdier.

Enkelte steder findes markante ådalsskrænter, som trods en bredde på kun 10-20 har et godt potentiale for etableringen af artsrige overdrev. Især et ådalsskrænten nord for åen i den vestlige del af projektområdet har et værdifuldt artsindhold med arter som tidlig dværgbunke, udspærret dværgbunke, knold-ranunkel, fåre-svingel, pille-star, vår-star, tandbælg, hunde-viol, lav skorsonér og en mindre bestand af alm. Mælkeurt (ved J på kortet).

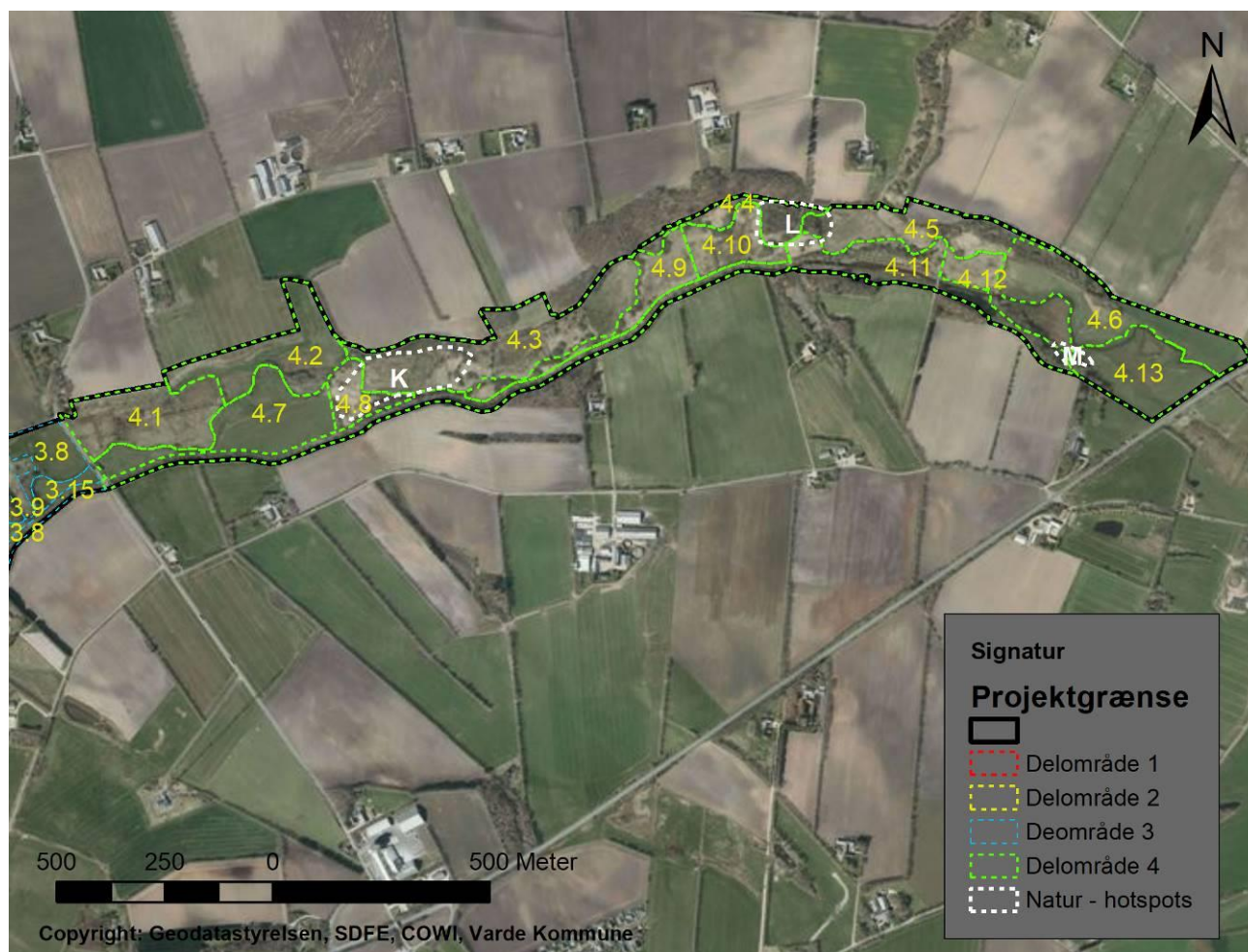

4.4 Delområde 4, Kærgårdsvej – Varde landevej

Mange af engene i dette delområde bærer præg af, at de for en årrække siden har været drevet væsentligt mere intensivt end i dag, og en del arealer har tydeligvis været omlagt for 30- 50 år siden. Driften har været ekstensiveret igennem en årrække, og kun få enge bærer præg af fortsat gødskning.

Enkelte steder i ådalen findes moselignende arealer, med mange karakteristiske fattigkærsarter og mere værdifulde plantearter som bukkeblad, mose-pors, kær-svovlrod, gifttyde og næb-star (f.eks. ved m på kortet). Visse steder er vældpåvirkede og har rigkærskarakter med arter som trindstænglet tørvemos, kærhøgeskæg, tvebo baldrian, engkabbeleje, stor engkost og maj-gøgeurt (især ved K og L på kortet).

Fra sandfanget og til Varde Landevej findes et enkelt parti med henholdsvis artsrige overdrevspartier på de lave ådalsskrænter.

Delområde 4, Kærgårdsvej – Varde landevej

5 Mål for plejen

Projektområdet for Holme Å projektet er meget forskellige fra øst til vest og det bliver naturplejeindsatsen også. På nogle arealer er driften i dag meget intensiv, mens den på andre arealer er meget ekstensiv eller slet ingen drift.

Følgende mål er sat for plejen i Holme Å projektet:

- At øge naturværdien i form af:
  - Flere engfugle
  - Mere variation af engvegetationen
  - Udbrede karakteristisk engvegetation

Det sker gennem følgende handlinger:

- Intensivt drevne arealer skal drives mere ekstensivt. Det skal ske ved at sænke græsningstrykket. På arealer med høslæt, må der først tages slæt efter Skt. Hans. Disse tiltag gennemføres for at undgå forstyrrelse i fuglenes ynglesæson. Derudover er en mere ekstensiv afgræsning vigtig for at sikre, at blomsterplanterne ikke gnaves ned før de når at blomstre og sprede frø. Flere blomstrende planter er ikke bare smukke, men de giver også mere føde til sommerfugle og andre insekter.
- Hindre en tilgroning af ådalen. Det skal ske med at fortsætte græsning, høslæt og hvor det er muligt at rydde og sætte græssende dyr på arealerne.
- At der ikke sprøjtes, gødskes og tilskudsfodres på projektets arealer.

6 Plejebestand i delområder

De 4 delområder i projektområdet er inddelt i mindre arealer. Hvert mindre areal er angivet med et tal og henviser til skemaerne på bilag 2. Her er plejen for de enkelte arealer beskrevet. Inddelingen er sket ud fra matrikelkort og følger således ikke de reelle skel langs åen.

I plejeplanen arbejdes der med græsning, høslæt og naturområder. På alle arealer, hvor der er lavet aftaler, bliver det tinglyst, at der ikke må gødes, sprøjtes, omlægges og tilskudsfodres på projektarealerne.

Græsningen skal ske gennem en ekstensiv afgræsning med få dyr per hektar. Der er som udgangspunkt fastsat et græsningstryk for de enkelte områder. Hvis det viser sig, at græsningstrykket er for højt eller for lavt, vil det kunne reguleres hen ad vejen, hvis det vurderes at nødvendigt for at sikre naturværdierne i området. Særligt for tilgroede arealer vurderes det, at græsningstrykket på sigt kan sættes op.

Ekstensiv græsning er en meget velegnet måde at lave naturpleje på. Det er især de hårdføre og nøjsomme kvægracer, som dexter, galloway, skotsk højlandskvæg og hereford, der er velegnet til at udføre plejen. De er meget velegnet til græsning i områder, som Holme Ådal med både fugtighed og tilgroning.

Selvom tilgroning generelt er en trussel mod artsrigdommen i ådalen, er det vigtigt at bevare variationen i ådalen. Gamle pilekrat kan rumme store artsrigdomme med bl.a. svampe, fugle og insekter, som ikke er så hyppige i græssede moser. Visse steder i projektområdet findes ældre, våde og utilgængelige pilekrat, som er uegnede til kreaturgræsning, og dele af disse frahegnes i projektet.

Høslæt kan ske 1-2 gange årligt og første slæt må først ske efter Skt. Hans (23. juni). Tidsfristen er fastsat for at sikre en bedre blomstring og for at undgå forstyrrelse af områdets ynglende engfugle.

Naturområder er områder, hvor området får lov til at være, som det er. Der kan være enkelte steder, hvor der tages et slæt med års mellemrum eller at det på sigt er muligt at sætte græssende dyr på.

6.1 Grøfter

Grøfter og dræn, der afvander fra højereliggende arealer, skal fortsat afvande direkte til Holme Å og kan vedligeholdes. Andre tværgrøfter (typisk øst – vest gående) tildækkes eller proppes til i enden. Dette sikrer mere naturlige vandstandsforhold i enge og moser til gavn for værdifulde og sjældne plantearter. På bilag 3 fremgår det, hvilke grøfter der bevares og afvander fra de højere liggende arealer.

6.2 Hegn

Hegnslinjerne for de enkelte arealer er ikke fastsat endnu. De kommende hegnslinjer kommer ikke nødvendigvis til at følge den viste projektgrænse. Fastsættelse af hegnslinjerne aftales direkte med lodsejerne på et senere tidspunkt. Nye hegn bliver med 1 eller 2 tråde med naturpæle af robinietræ.

6.3 Kanalen

I delområde 3 og 4 er kanalstykket en del af projektområdet. Det vil være muligt at tage noget af kanalområdet med i plejen på flere af arealerne. Kyst til Kyst Stien skal fortsat være på kanalarealet og der er strækninger, hvor der stadig skal opretholdes et kørespor.

Liden klokke vokser på mange af de lave skrænter langs ådalen.

Bilag 1

Signatur

 Projektgrænse

§ 3-beskyttet natur

 Eng

 Hede

 Mose

 Overdrev

 Strandeng

 Sø

Projektområdet ved Holme Å med angivelse af beskyttede naturarealer

Målforhold 1:32.000

Dato 5. marts 2020

Sagsbeh.

Sags nr. 20/3366

Plan, Kultur og Teknik   **Naturcenteret**

Varde Kommune - Bytoften 2 - DK 6800 Varde - Tlf. 79 94 68 00
www.vardekommune.dk - E-mail: vardekommune@varde.dk

**Varde
Kommune**

Bilag 2

Oversigt for plejeindgreb i delområderne i Holme Ådal

I nedenstående skema er for hvert eneste delområde kort beskrevet den nuværende drift, og den planlagte naturplejeindsats i området.

Delområde 1

Navn på området	Nuværende beskrivelse og drift	Fremtidig pleje og tiltag
1.1	Det meste af området er tidligere dambrug og er flere steder næringsstofpåvirket og tilgroet.	Området skal være naturområde uden en egentlig plejende drift. På egnede arealer vil der kunne tages et høslæt og enkelte arealer vil med fordel kunne afgræsses med et lavt græsningstryk.
1.2	Arealet græsses intensiv af sortbroget malkekvæg.	Der tages høslæt og græsses med kreaturer. Hegn findes i området. Græsningstrykket sættes ned til 0,8 DE/Ha. Med årene vil der ske en større variation af vegetationen i både højde og variation.
1.3	Området fremstår i dag udyrket. Omkring halvdelen af arealet er under tilgroning med pilekrat.	Området skal være naturområde uden egentlig drift. På sigt vil det være oplagt at samgræsse arealerne med de to nabomatrikler mod øst med et græsningstryk på 0,2 DE/ha.
1.4	Arealet er under tilgroning af pilekrat og ligger ubenyttet hen. Der er flere tørre områder især langs åen. I den nordlige del er an ådalsskrænt.	Arealet skal græsses ekstensiv af med kreaturer. Der ryddes ikke egentlig pilekrat men en hegnslinje mod nord og mod vest til naboskel. Der sættes et led i hegnet mod nord, så dyr fra de nordliggende arealet kan gå ned i området og græsse. Leddet kan dermed åbnes og lukkes lukket for at styre græsningstrykket. Alternativt kan der i en kortere periode gå to kreaturer på arealet. Græsningstrykket skal ligge på 0,2 DE/ha.
1.5	Arealet græsses intensiv og pudses af.	Der skal ske en ekstensivering af græsningen. Der etableres et led eller to i hegnet mod de højere liggende arealer mod nord, så græsningstrykket kan styres ved at åbne og lukke ledet. Græsningstrykket skal være 0,8 DE/ha.
1.6	Arealet bliver i dag slået med klipper på ATV og materiale bliver liggende på arealet. Bunden er fast, men arealet kan blive våd i regnfulde somre.	Arealet er egnet til ekstensiv græsning i sommermånederne. Der er ikke højere liggende arealer dyrene kan gå til, og derfor kan græsningen være usikker i våde somre. De år hvor græsning ikke er muligt, kan arealet slås af. Græsningstrykket vurderes til ca. 0,2 DE/ha. Der hegnes rundt langs naboskel. Der ryddes en hegnslinje.
1.7	Der tages slæt på de arealer som kan køres på. Flere steder er der tilgroet med krat.	Arealet skal græsses ekstensivt med kreaturer eller der tages et høslæt en til to gange årligt. Der bliver ikke ryddet for træer, men rydning til en hegnslinje. Græsningstrykket skal være 0,3 DE/ha. Grøften der går på tværs af arealet sløjfes ved tildækning. For at sikre afvanding fra de højere liggende arealer, når grøften ikke længere vedligeholdes, etableres der et dræn fra ejendommen og ud til åen (se projektbeskrivelse for uddybelse).
1.8	Der tages slæt på de steder, som kan køres på.	Arealet skal græsses ekstensivt med kreaturer gerne sammen naboarealet. Græsningstrykket skal være: 0,2 DE/ha.

Delområde 2

Navn på området	Nuværende beskrivelse og drift	Fremtidig pleje og tiltag
2.1	Arealet afgræsses i dag med kreaturer. Der er flere steder især i den vestlige del af arealet, hvor der er vådt. Flere steder er der opvækst af pilekrat på arealet.	Afgræsningen fortsætter som tidligere med et græsningstryk på 0,3 DE/ha. Der ryddes enkelte pilebuske, der står spredt i området.
2.2	Arealerne er tidligere blevet græsset. I den nordlige mindre ådal løber en bæk, som er blevet åbnet i et genslyngningsprojekt i 2019.	Arealet skal afgræsses ekstensivt med et græsningstryk på 0,3 DE/ha. Der er ikke behov for rydning. Der opsættes hegn, så der dannes to fencer på arealet. Der etableres en passage over vandløbet mellem fencerne, så de græssende dyr kan passere.
2.3	Arealet græsses i dag med kreaturer. Der er enkelte fugtige områder som kreaturerne går udenom.	Afgræsningen fortsætter som hidtil med et græsningstryk om 0,3 DE/ha. Der findes allerede hegn i området, men opsættes et nyt for at opdele arealet i flere fencer.
2.4	Arealerne bliver i dag afgræsset med kreaturer. Grøfter vedligeholdes ikke.	Arealet skal græsses ekstensivt med kreaturer og islandske heste. Der sættes hegn langs nordkanten af projektområdet. Slugten kan eventuelt græsses med. Græsningstrykkes sættes til 0,4 DE/ha.
2.5	Arealet bliver i dag afgræsset med kreaturer. Grøfter vedligeholdes ikke.	Arealet skal fortsat græsses ekstensivt med kreaturer. Den tværgående grøft vedligeholdes ikke. Opvækst af træer ryddes på arealet. Græsningstrykkes sættes til 0,4 DE/ha. Der opsættes en låge i eksisterende hegn.
2.6	Arealet består af mange mindre matrikler. De fleste står udyrket hen og tilgroet. Der er flere partier, som er meget våde.	Arealet indeholder en værdifuld natur og kræver en let ekstensiv afgræsning for at bevares. Der ryddes pilekrat på den midterste del mod syd. Ellers ryddes kun en hegnslinje. På det vestligste område vil der ikke ske afgræsning af den sydligste del af moseområdet, som skal stå som natur. Græsningstrykkes sættes til 0,2 DE/ha.

Delområde 3

Navn på området	Nuværende beskrivelse og drift	Fremtidig pleje og tiltag
3.1	Der tages slæt og græsses på arealet i dag.	Driften fortsætter med ekstensiv afgræsning med kreaturer med 0,4 DE/ha. Der tages eventuelt et græsslæt efter Skt. Hans.
3.2	Arealet bliver i dag græsset med kreaturer og islandske heste. Der bliver taget et slæt på den sydlige del af arealet.	Der tages et slæt efter Skt Hans på de sydligste arealer. Arealerne græsses ekstensivt med stude og islandske heste med et græsningstryk på 0,4 DE/ha.
3.3	Der er ikke på drift på arealet i dag.	Arealet skal være naturområde uden egentlig drift.
3.4	Der tages et til to slæt om året.	Der tages fortsat 1-2 slæt efter Skt Hans på de arealer, som er egnet til det. Arealet er egnet til græsning med et græsningstryk på 0,4 DE/ha.
3.5	Arealet græsses i dag sammen med de højere liggende arealer.	Arealet fortsætter med at blive græsset sammen med det højre liggende areal. Der opsættes hegn, så det er muligt at lukke til engen, så græsningstrykket kan styres på det lille areal. Græsningstryk på 0,2 ha.
3.6	Arealet drives med høslæt og græsning samt omlægning.	Arealet fortsætter med græsning. Der er mulighed for et høslæt efter skt. Hans. Grøften som går på tværs af arealet tilproppes 45 meter mod vest efter overkørslen. Det sker med en tildækning af grøften i 10 meters længde mod overkørslen, således at der vil være et grøft stykke på 35 meter, der ikke er tildækket fra overkørslen og mod vest. De tildækkede 10 meter efterlades med en mindre fordybning på 25 cm, der skal kunne lede overflade vand væk fra arealet. Græsningstryk 0,8 DE/ha
3.7	Arealet drives i dag med høslæt.	Arealet fortsætter med høslæt med et eller to slæt efter Skt. Hans.
3.8	Den nordlige og østlige del af arealet græsses i dag.	Der ryddes passager i det sydvestlige område for at få de græssende dyr ind i området. Ligeledes ryddes der krat i den spids, som går ned i midten af arealet. Græsningstrykket skal ligge på 0,8 DE/ha. Det er tvivlsomt om mosen mod SV er for våd til græsning.
3.9	Der tages slæt på arealet og omlægges.	Krattet i den nordlige ende bibeholdes som natur. Der tages slæt på arealet efter Skt. Hans.
3.10	Der tages i dag slæt på arealet.	Driften med høslæt fortsætter på arealet. Der tages 1-2 slæt efter Skt. Hans. Ved en efterfølgende græsning skal græsningstrykket være på 0,6 DE/ha.
3.11	Arealet er lysåbent og bliver i dag græsset med kreaturer.	Arealet afgræsses ekstensiv med kreaturer. Græsningstrykket skal ligge på 0,8 DE/ha.

3.12	Arealet er lysåbent og bliver i dag græsset med kreaturer.	Arealet afgræsses ekstensiv med kreaturer. Græsningstrykket skal ligge på 0,6 DE/ha.
	Delområde 3 - fortsat	
Navn på området	Nuværende beskrivelse og drift	Fremtidig pleje og tiltag
3.13	Arealet er lysåbent og bliver i dag græsset med kreaturer.	Arealet afgræsses ekstensiv med kreaturer. Græsningstrykket skal ligge på 0,6 DE/ha. Noget af det tildækkede areal ved kanalen, kan evt. græsses med i arealet.
3.14	Arealet græsses i dag sammen med naboarealerne.	Arealet afgræsses ekstensiv med kreaturer. Græsningstrykket skal ligge på 0,6 DE/ha. Noget af det tildækkede areal ved kanalen, kan evt. græsses med i arealet.
3.15	Arealet er lysåbent og bliver i dag græsset med kreaturer.	Arealet afgræsses ekstensiv med kreaturer. Græsningstrykket skal ligge på 0,8 DE/ha. De to arealer som udgør 3.15 kædes sammen med noget af arealet fra kanalen, så der kommer gennemgang for kreaturerne.

Delområde 4

Navn på området	Nuværende beskrivelse og drift	Fremtidig pleje og tiltag
4.1	Arealet benyttes både til høslæt og græsning i dag.	Der tages et høslæt efter Skt. Hans de steder, hvor kørsel er muligt. Efterfølgende ekstensiv græsning med kreaturer. Græsningstrykket skal ligge på 0,5 DE/ha. Øst-vest grøften som gennemskærer arealet lukkes.
4.2	Arealet afgræsses i dag af kreaturer.	Arealet afgræsses ekstensivt med kreaturer med et græsningstryk på 0,5 DE/ha. Grøfter lukkes i øst-vest retning.
4.3	Der tages i dag slæt på omkring halvdelen af arealet. Resten har ikke været i drift gennem en årrække.	Der tages høslæt efter Skt. Hans på egnede steder i området og efterfølgende sættes kreaturer på. Græsningstrykket efter slæt skal være lavt 0,2 DE/ha. På arealer uden høslæt græsses med kreaturer med et græsningstryk på 0,3 DE/ha på den vestligste del og 0,2 DE/ha på de midterste arealer. Tilgroede arealer med krat skal stå som natur. De kan evt. på sigt græsses af med kreaturer. Arealet inddeles i flere mindre fenner for at styre græsningen. Tværgående grøfter på arealerne vedligeholdes ikke længere.
4.4	Arealet ligger i dag udyrket hen. De nordliggende arealer er fredskov og der går en stejl skrænt ned fra skoven til arealet.	Området skal være naturområde uden egentlig drift. På sigt vil det være oplagt at samgræsse arealerne med de to nabomatrikler mod øst.
4.5	Der tages høslæt.	Arealet inddeles i mindre fenner. Der tages et slæt efter Skt. Hans i den vestlige del af arealet. Østdelen afgræsses hele sæsonen. Der kan eventuelt ryddes krat i den vestlige del for at sikre kreaturerne kommer ind i områderne. Græsningstryk på 0,2 DE/ha.
4.6	Den østlige del bliver græsset med kreaturer hele sommeren. Den vestlige del bliver der taget et slæt på og efterfølgende	Der tages et høslæt efter Skt. Hans på det vestlige areal og kreaturer lukkes efterfølgende på arealet. Det østlige areal bliver græsset hele sæsonen. Græsningstryk skal ligge på 0,7- 0,8 DE/ha.
4.7	Arealet afgræsses i dag med kreaturer.	De to områder kædes sammen med et stykke af kanalarealet, så de bliver sammenhængende. Arealerne afgræsses med kreaturer med et græsningstryk på 0,8 De/ha.

4.8	Arealet er tidligere drevet med høslæt på det areal, som er registreret som beskyttet eng.	Arealet skal græsses ekstensivt med kreaturer. Græsningstrykket skal være på 0,2 DE/ha. Arealet kan eventuelt græsses af sammen med 4.7. der ryddes til hegnslinje i moseområdet mod øst.
	Delområde 4 - fortsat	
Navn på området	Nuværende beskrivelse og drift	Fremtidig pleje og tiltag
4.9	Det lange smalle moseområde ligger udyrket hen, mens det østlige areal drives med afgræsning.	Arealet skal græsses ekstensivt med kreaturer. I tørre somre vil kreaturerne kunne græsse ud gennem moseområdet. Der ryddes en hegnslinje. Der kan evt. medhegnes et højere liggende areal fra kanalstykket, der er i sydenden af arealet. Græsningstryk på 0,5 DE/ha
4.10	Der tages i dag et høslæt på arealet.	Der tages et høslæt på arealet efter Skt Hans. Kan med fordel afgræsses med 0,5 DE/ha.
4.11	Det er kun arealet syd for kanalen og stemmeværket, der er i drift med græsning i dag. Resten ligger udyrket hen eller er fungerende som sandfang for kanalen.	Når sandfang og kanal er dækket til skal der græsning på arealet med kreaturer. Kyst til Kyst Stien vil gå igennem arealet. Et areal tages ud til rekreative faciliteter. Græsningstryk 0,2 DE/ha
4.12	Der tages høslæt på arealet i dag.	Der tages et eller to høslæt på arealet efter Skt Hans. Arealet er egnet til afgræsnings med kreaturer med et græsningstryk på 0,5 DE/ha.
4.13	Arealet bliver i afgræsset med kreaturer.	Arealet afgræsses ekstensivt med kreaturer med et græsningstryk på 0,6 DE/ha. Øen bliver en holm i det kommende projekt og der vil givetvis ikke være drift på arealet.

Bilag 3

Kort, som med turkis farve viser grøfter, der opretholdes og kan vedligeholdes fremover i projektområdet. Det er grøfter, der er nødvendige for at aflede vand fra højereliggende arealer.

Målforshold 1:32.000

Dato 5. marts 2020

Sagsbeh.

Sags nr. 20/3366

Plan, Kultur og Teknik   **Naturcenteret**
Varde Kommune - Bytoften 2 - DK 6800 Varde - Tlf. 79 94 68 00
www.vardekommune.dk - E-mail: vardekommune@varde.dk

